

YANGI O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM TIZIMIGA QARATILGAN E‘TIBOR, XALQARO TA’LIM BILAN ALOQALAR

Yusupov Ulug'bek

*Andijon davlat pedagogika instituti
mustaqil izlanuvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada yangi o‘zbekistonda oliy ta’lim tizimiga qaratilgan e‘tibor va xalqaro ta’lim bilan aloqalar haqida to‘xtalib bugungi kunda yutuqlar hamda kamchiliklar yoritib qiyosiy tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Ta’lim tizimi, xalqaro aloqalar, modellashtirish, ilmiy-pedagog kadrlar, yoshlar, xalqaro ta’lim.

Kirish. O‘zbekiston rivojlanishning yangi bosqichiga o‘tgandan keyin Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan yoshlarga alohida e‘tibor bera boshlandi. Jumladan, O‘zbekiston yoshlarining «Kamolot» ijtimoiy harakati» «O‘zbekiston yoshlar ittifoqi» deb o‘zgarishi yoshlar masalasidagi islohotlarning boshlang‘ich nuqtasi sifatida qaraladi. O‘zbekistonda kadrlar tayyorlashning sifat darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, har bir oliy ta’lim muassasasini jahonning yetakchi ilmiy-ta’lim muassasalari bilan yaqin hamkorlik aloqalari o‘rnatishi, o‘quv jarayoniga xalqaro ta’lim standartlariga asoslangan ilg‘or pedagogik texnologiyalar, o‘quv dasturlari va o‘quv-uslubiy materiallarini keng joriy qilish, talabalar, ilmiy-pedagog kadrlarni zamonaviy kasbiy bilimlari va kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish, yoshlar auditoriyasi bilan ish olib borishda interfaol usullardan samarali foydalanish masalalari harakatlar strategiyasining ustuvor yo‘nalishlariga muvofiq oliy ta’lim darajasini sifat jihatidan oshirish va tubdan takomillashtirishning asosiy vazifalari sifatida belgilandi¹. Bugungi kunda jahonda ta’limga kompetentli yondashuv asosida bitiruvchilarning raqobatbardoshligini oshirish, yosh pedagog kadrlarning kreativ kompetentligini rivojlantirish orqali ijodiy ta’lim jarayonini loyhalashtirishning zamonaviy metodik ta’minotini yaratish, talabalarda kasbiy faoliyat sohalariga yo‘naltirilgan kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish, shuningdek oliy ta’limning ta’lim sifatini ta’minlash jarayonidagi ijtimoiy rolini oshirish masalalari dolzarb yo‘nalishlardan biri sifatida tadqiq etilmoqda. Ana shu nuqtai-nazardan ilg‘or xorijiy tajribalar asosida zamonaviy kasbiy ta’lim mazmunini internatsionalizatsiyalash va modernizatsiyalash, kompetensiyalarga asoslangan innovatsion ta’lim muhitini shakllantirish, interfaol o‘qitish metodlari va texnologiyalarini amaliyotga keng tatbiq etish asosida talabalarda

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. – Т., 2017. – Б.39.

креативлик qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini yanada takomillashtirish muhim o‘rin tutadi.

Mamlakatimizda ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ma’naviy hayotda tub o‘zgarishlar sodir bo‘lmoqda. Ayniqsa, ta’lim sohasidagi islohotlarda “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunning yangi tahrirda qabul qilinishi muhim o‘rin tutadi. Har bir mamlakatning rivojlanishi yoki aksincha, inqirozga yuz tutishi mamlakatdagi ta’lim tizimining qay darajada takomillashganiga bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da oliy ta’limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlari, zamonaviy bilimga ega va mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, oliy ta’limni modernizatsiya qilish va ilg‘or ta’lim texnologiyalariga asoslangan holda, ijtimoiy soha hamda iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirishga strategik masalalar sifatida alohida ahamiyat berilgan. "Bilim jamiyati" atamasi o‘n yil oldin lug‘atda paydo bo‘lishi tasodif emas edi. Bu ishchilarning yuqori malakali zamonaviy iqtisodiyotini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega ekanligidan dalolat beradi, bunga yuqori sifatli ta’limsiz erishib bo‘lmaydi. Zamonaviy dunyoda ta’lim sifati allaqachon iqtisodiyot raqobatdoshligining muhim omillaridan biriga aylandi. Aynan shuning uchun 2017 yil fevral oyida O‘zbekistonda islohotlarning yangi bosqichi boshida qabul qilingan "2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasida" ustuvor yo‘nalishlardan biri " umrbod ta’lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta’lim xizmatlarining mavjudligini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy talablariga muvofiq yuqori malakali kadrlar tayyorlash kursini davom ettirish ko‘rsatilgan. Mamlakatimizda ta’limning milliy va xalqaro mehnat bozorlarida raqobatbardoshligini oshirishni rivojlantirish ham 2030 yilgacha bo‘lgan O‘zbekiston Respublikasini kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish konsepsiyasiga kiritilgan.

Islohotlarning yangi bosqichi boshlanishidan oldin, O‘zbekistonda maktabgacha ta’limga katta e’tibor berilmadi. Vaziyat 2017 yilda Maktabgacha ta’lim vazirligi (MTV) tashkil etilganda o‘zgardi. Agar ilgari bolalarni ushbu ta’lim shakli bilan qamrab olish atigi 27 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2019 yil oxiriga kelib u 44,5 foizga o‘sdi. Ushbu davrda davlat maktabgacha ta’lim muassasalari (DMTM) soni 1,5 baravarga (4940 dan 7500 gacha), xususiy maktabgacha ta’lim muassasalari soni 3 baravarga (269 dan 783 gacha)² oshdi. Agar 2017 yilda maktabgacha ta’lim tizimida 51 ming o‘qituvchi ishlagan bo‘lsa, unda 2019 yil oxiriga kelib 80 mingdan ortiq.

² Виктор Абатуров, ЦЭИР <https://review.uz/post/prioritet-obrazovaniya-v-uzbekistane-obzor-reform>.
Экономическое обозрение №12 (250) 2020.

Jahon standartlariga e'tiborni qaratgan holda, ta'lim sifatini isloh qilish yana bir bosqich, ya'ni kollejlarda kamida umumiy o'rta ma'lumotga ega bo'lgan mutaxassislar uchun kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shaklida ikki yilgacha o'qitishni ta'minlaydi. Kollej bitiruvchilari uchun yirik potensial ish beruvchilar bitiruvchilarning ish bilan ta'minlanishini kafolatlaydigan ishchilarning hozirgi va kelajakdagi ehtiyojlari asosida buyurtmalar portfelini yaratadilar. Ta'lim dasturlarini muvaffaqiyatli tugatgan texnik maktablarning bitiruvchilariga shaxsiy suhbat asosida kirish imtihonlarisiz oliy o'quv yurtlarida bakalavriat ta'limining tegishli yo'nalishlarining 2-kursidan boshlab o'qishni davom ettirish huquqi beriladi. Shunday qilib, mashg'ulotlarni davom ettirish va ularning kasbiy bilim va ko'nikmalarini oshirish imkoniyati mavjud. Oliy ta'lim sifat standartlari 2017 yil 20 aprelda Prezident farmoni bilan 2017-2021 yillarda oliy ta'lim tizimini har tomonlama rivojlantirish dasturi tasdiqlandi, unda oliy ta'lim darajasini tubdan yaxshilash va sifat jihatidan yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlar mavjud. Oliy o'quv yurtlariga qabul qilish tartibi o'zgartirildi, imtihonlar 1-dan 15-avgustgacha bo'lib o'tdi va natijalari ertasi kuni nashr etila boshladi. Ijodiy yo'nalishlardagi universitetlarga kirish uchun test sinovlari bekor qilindi. 2017 yil sentabr oyidan boshlab professor-o'qituvchilar tarkibidagi o'quv yuki ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish foydasiga kamaydi. Sirtqi ta'lim shakli tiklandi. Universitetlarning mustaqilligi va o'z ichki imkoniyatlari va resurslaridan oqilona foydalanish darajasi oshdi. 2018/2019 o'quv yilidan boshlab yetakchi oliy o'quv yurtlari kadrlar iste'molchilarining talabini hisobga olgan holda ta'limning tegishli yo'nalishlari va mutaxassisliklari bo'yicha mustaqil ravishda o'quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish rejimiga o'tib bormoqda, bu faqat miqdoriy jihatlarni emas, balki sifatli o'zgarishlarni ham bildiradi. Universitetlarga yuqori kontrakt stavkalari bo'yicha talabalarni qo'shimcha qabul qilishga ruxsat berilishi mutahassislarga bo'lgan bo'shliqni to'ldirishga ko'maklashadi.

Ta'lim sohasidagi islohotlar doirasida o'qituvchilarni tayyorlash bo'yicha o'quv dasturlari qayta ko'rib chiqilib, xalqaro standartlarga muvofiqlashtirilmoqda, PISA, TIMSS i PIRLS kabi xalqaro tizimlar bilan hamkorlikda talabalarni baholash milliy tizimi modernizatsiya qilindi. Xalqaro QS, THE reyting agentliklari bilan hamkorlikda mamlakat oliy o'quv yurtlarining milliy reytingini aniqlash uchun ta'lim sifatini baholash ko'rsatkichlari ishlab chiqildi va ularning natijalari uchinchi yil uchun e'lon qilindi. Ta'lim hujjatlarini xalqaro miqyosda tan olish uchun ularning Xalqaro ta'lim standarti tasnif (MSKO/ISCED 2011) talablariga muvofiqligi bo'yicha ishlar boshlandi.

2020 yilda O‘zbekiston kuzatuvchi sifatida Yevropa oliy ta‘lim sifatini ta‘minlash assotsiatsiyasiga (ENQA- [angl.](#) European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA) (rus tilida-Yevropeyskaya assotsiatsiya garantii kachestva v visshem obrazovanii-) qo‘shildi. 2019 yil 8 oktabrda Prezidentning "2030 yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida" gi Farmoni e‘lon qilindi, u ilg‘or oliy o‘quv yurtlarini joriy etishga bosqichma-bosqich o‘tishni nazarda tutadi. Ta‘lim standartlari, ta‘lim jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modulli tizimga o‘tkazish, bu 2023 yilda oliy o‘quv yurtlarining 16 foizida, 2025 yilda 57 foiz va 2030 yilda 85 foizida amalga oshirilishi kerak. Shu bilan birga, ushbu tizimga o‘tish allaqachon boshlangan. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti (TATU) 2018/2019 o‘quv yilidan boshlab kredit ta‘limi tizimiga o‘tishni bosqichma-bosqich amalga oshirmoqda. Milliy universitet, Yuridik universitet, Sharqshunoslik universiteti va Toshkent tibbiyot akademiyasi xuddi shu yo‘nalishda ish boshladi. Mamlakatimizning boshqa mintaqalaridan Toshkentda 80 mingga yaqin talabalar ta‘lim olishadi va ular transport xizmatlarida 50 foiz chegirmalarga ega, bu esa talabalarning davlat tomonidan qo‘llab quvvatlanishidan dalolatdir.

Xulosa qilib aytish mumkinki, O‘zbekistonning barcha ta‘lim sohalarida amalga oshirilgan islohotlarning yangi bosqichi to‘rt yil ichida ularni zamonaviy xalqaro talablarga javob beradigan sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish uchun jiddiy asoslar yaratildi. Ammo mavjud muammolarning aksariyati haligacha hal qilinmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROYXATI:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами. – Т., 2017. – Б.39.
2. Viktor Abaturov, CEIR <https://review.uz/post/prioritet-obrazovaniya-v-uzbekistane-obzor-reform>. Iqtisodiy sharh №12 (250) 2020 yil.
3. https://ru.wikipedia.org/wiki/ENQA#cite_note-1. [англ.](#) European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA- Европа олий таълим минтақаси сифатни таъминлаш агентликлари ассоциацияси ЕОСА. Ассоциация 2000 йилда Европа мамлакатлари ўртасида олий таълим сифатини таъминлаш соҳасида ҳамкорликни ривожлантириш учун ташкил этилган. Унинг вазифаси Европада олий таълим сифатини ошириш ва сақлаш, шунингдек, Болоня жараёнига қатнашган мамлакатлар ўртасида сифат кафолати ривожланишида ҳаракатлантирувчи куч бўлиб хизмат қилишдир.
4. Viktor Abaturov, CEIR <https://review.uz/post/prioritet-obrazovaniya-v-uzbekistane-obzor-reform>. Iqtisodiy sharh №12 (250) 2020 yil.